

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ו, 2026
מספר השאלון: 22215
נספח: לשאלה 4 (מקור מילולי וקריקטורה)

היסטוריה

הוראות

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

יש לענות על שאלה אחת מכל פרק.

פרק ראשון	-	לאומיות וציונות	-	(50x1)	-	50 נקודות
פרק שני	-	מלחמת העולם השנייה והשואה	-	(50x1)	-	50 נקודות
				סך הכול	-	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: 1. ספר הלימוד שאושר בנושא **לאומיות וציונות** וספר הלימוד שאושר

בנושא **מלחמת העולם השנייה והשואה**.

בספרים יכולים להיות תקופות או נושאים שסומנו באמצעות מדבקות (סימניות)

הבולטות מן הספר, וכן קטעים שסומנו באמצעות מדגש (מרק) או עיפרון, אך אין

להשתמש בספרים שבהם הערות בכתב.

2. עותק מודפס של כותרות יחידות ההוראה "איך יכול אדם".

שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מספר הלימוד, יש לכתוב את שם הספר, את שם ההוצאה לאור

ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מספר הלימוד, יש לכתוב את שם הספר, את שם ההוצאה לאור ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.

פרק ראשון – לאומיות וציונות (50 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–3.

1. מנהיגי התנועות הלאומיות, הצעת אוגנדה

- א.** – הציגו שלושה מן המאפיינים של מנהיגי התנועות הלאומיות באירופה.
- הסבירו כיצד אחד מן המאפיינים שהצגתם בא לידי ביטוי בדמותו ובפועלו של אחד ממנהיגי התנועות הלאומיות באירופה, וכיצד אחד מן המאפיינים האלה בא לידי ביטוי בדמותו ובפועלו של הרצל, מנהיג התנועה הציונית.
- (25 נקודות)

ב. לפניכם קטע ממאמר העוסק בהצעת אוגנדה מאת ההיסטוריון ישעיהו פרידמן.

לגבי המשא ומתן שלו [של הרצל] עם אנגליה בעניין אוגנדה.
...הדעה הרווחת בקרב הציבור הרחב שקנתה לה שביתה [התבססה] גם בקרב ההיסטוריונים, היא שהרצל סטה מזרכו, ורק לחץ מצד "ציוני ציון" מרוסיה החזירו למוטב. לדעת המחבר, חריצת דין [קביעה] זאת חוטאת לאמת ההיסטורית. חומר ארכיוני רב מחזק את הטענה שהרצל נשאר נאמן למטרתו המקורית. המשא ומתן שימש לו תכסיס [תרגיל] בלבד. עיקר מטרתו הייתה לזכות בהכרתה של ממשלת בריטניה בתנועה הציונית, וביהודים כעם, ולהביא בהדרגה את בריטניה למסקנה שפתרון השאלה היהודית אפשרי רק בארץ-ישראל.
[...]

הכרה ביהודים כעם הייתה חשובה לא רק כמטרה בפני עצמה, אלא גם לצורך מדיני, משום שרק עמים ראויים לטריטוריה משלהם. לנורדאו כתב הרצל, שהמשא ומתן עם אנגליה הוא בבחינת תרגיל טקטי בלבד העשוי לקרב את התנועה לארץ-ישראל יותר מהר ממושבותיו של הברון רוטשילד, ובמובן המדיני המהלך המזרח-אפריקני [המשא ומתן עם אנגליה בנוגע לאוגנדה] ישמש אבן פינה בדרך לציון.

(י' פרידמן, "מדיניותו של הרצל והישגיו", דברי הקונגרס העולמי למדעי היהדות: החברה היהודית, תשנ"ז, עמ' 2–3)

- הציגו את הטענות (טענה ונימוק) של ההיסטוריון בנוגע למניע של הרצל לדון בהצעת אוגנדה.
- על פי מה שלמדתם, הציגו טיעון אחר (טענה ונימוק) בנוגע למניע זה של הרצל.
- (25 נקודות)

2. התנועות הלאומיות – חיזוק התודעה הלאומית

א. הציגו שתי פעולות של התנועות הלאומיות באירופה במאה ה-19 לחיזוק התודעה הלאומית והזהות המשותפת. בחרו במקור **מספר הלימוד**, והסבירו כיצד פעולה אחת של התנועות הלאומיות לחיזוק התודעה הלאומית באה לידי ביטוי במקור זה.

(25 נקודות)

ב. לפניכם שני קטעי מקור (1-2) העוסקים בקשר בין שפה ובין תחייה לאומית.

מקור 1 – בנימין זאב הרצל, קטע מן הספר "מדינת היהודים" שיצא לאור באוסטריה בשנת 1896.

אולי יחשוב מישהו, שיהיה בכך משום קושי, שאין לנו עוד שפה משותפת, הרי איננו יכולים לדבר זה עם זה עברית. מי מאיתנו יודע עברית במידה מספקת כדי לבקש בשפה זו כרטיס רכבת? זה לא קיים. בכל זאת העניין הוא פשוט מאוד. כל אדם ידבר בשפתו, ושווייץ היא הוכחה לאפשרות של ריבוי שפות*. גם שם, בארץ החדשה, נוסף להיות מה שאנו כעת, כשם שלעולם לא נחדל לאהוב מתוך צער וגעגועים את ארצות מולדתנו שמהן גורשנו. השפה השימושית ביותר בתקשורת הכללית תהיה מאליה, ללא כפייה, לשפה הראשית. (מעובד על פי ב"ז הרצל, **מדינת היהודים**, הוצאת ידיעות אחרונות, 1978, עמ' 62)

* בשווייץ יש ארבע שפות רשמיות.

מקור 2 – מודעה שפורסמה ביישוב היהודי בארץ-ישראל בשנת 1913.

גילוי דעת

הקורטורים [הנהלה] של הטכניקום בברלין החליט שכל המדעים הכלליים בבית הספר הריאלי ובטכניקום [הטכניון] בחיפה לא ילמדו בעברית כי אם בלשון זרה. החלטה זו היא התנקשות בנפש האומה העברית ואנו חושבים אותה לאסון לאומי. אין אנחנו מתנגדים ללמוד לשון זרה איזו שהיא על בורייה [ביסודיות] בבתי הספר העבריים בארץ-ישראל, אבל אין הלשון הזרה רשאית לתפוס מקום שפת ההוראה, כשם שאין לה זכות זו בבתי הספר של כל עם ועם. דור שלם עבד בעד [למען] תחיית שפתנו [עברית], בתור שפת בית הספר ושפת החיים, ואנחנו לא ניתן להעבירנו על לשוננו [שיאלצו אותנו לוותר על שפתנו], כשם שלא ניתן שיעבירונו על דתנו. הלשון היא נשמת העם! תחיית שפתנו היא יסוד הכרחי בתחיית עמנו. כדי שאחרים יכירו בזכות לשוננו, נחוץ שעם ישראל יגן על שפת ישראל ויביא אותה לידי שלטון גמור בכל בתי הספר בארץ-ישראל. הלשון העברית שהיא הקשר הטבעי בין כל בני עמנו מחויבת [חייבת] להיות שפת הלימודים בכל בתי הספר שלנו, בין של החרדים ובין של אינם חרדים. השפה העברית קדושה לנו ואנו נילחם בעדה [עבורה] כאשר נלחמו אבותינו בכל זמן בעד קודשי האומה.

מרכז המורים - ד"ר י' לוריא

ועד הלשון - א' בן-יהודה

הוועד לחיזוק החינוך העברי בארץ-ישראל:

סניף ירושלים - ד"ר יצחק לוי, ד"ר יעקב סגל

סניף יפו - מ' דיזנגוף, ד"ר ח' בוגרשוב

סניף חיפה - ש' פוזנר, ד"ר א' אורבך

(מתוך אוסף הכרזים והכרזות, אתר **הספרייה הלאומית**)

– הציגו את העמדה שבאה לידי ביטוי במקור 1 ואת העמדה שבאה לידי ביטוי במקור 2 בנוגע לקשר בין השפה העברית ובין התחייה הלאומית-ציונית.

– הסבירו את הסיבות להבדל בין העמדות שהצגתם. בתשובתכם התייחסו לשניים ממאפייני המקור האלה: יוצר המקור, מועד פרסום המקור, המקום שבו פורסם המקור, קהל היעד.

(25 נקודות)

3. התנועות הלאומיות – גורמים מעכבים וגורמים מסייעים

א. לפניכם קטע ממכתב שכתב בשנת 1861 ג'וזפה מציני, ממנהיגי התנועה הלאומית באיטליה, לידידו בגרמניה, ובו הוא מסביר מדוע נכשלו המהפכות הלאומיות שהתרחשו בשנים 1848–1849, המכונות "אביב העמים".

מדוע נכשלה המהפכה ["אביב העמים"]?

בשנת 1848 ניצחנו. העם נענה לקריאה שלנו לחירות.

השליטים העריצים נכנעו, כתמיד, למכה הראשונה. יכולנו להניח בסיס לתקופה חדשה לשם ייסוד המדינות המאוחדות של אירופה, לייסוד ברית האומות על חורבות העולם הישן, שהתקיים על בריתות רמאות בין שושלות המלוכה.

מדוע נכשלו תוכניותינו? מדוע ניתן למלכים הרועדים או הבורחים להגיע מחדש אל השליטה, צעד אחר צעד? שליטנו הקודמים טיפחו בנו את השנאה הגזעית הישנה בשעה שהשיעבוד המשותף שלנו מנע מאיתנו להבין זה את זה; לא תפסנו, כי לא תקום ולא תתמיד חירותו של עם, אלא רק בתוקף האמונה המצהירה על זכות החירות לכול, וכי בהיותנו חופשיים, היינו יכולים להגיע בקלות לידי הבנה הדדית בדבר הבעיות הטריטוריאליים, שעדיין במחלוקת. בחרנו לנו בעניין זה את ההשקפה של העבר ולא של העתיד. החלפנו את העיקרון של הלאומיות בעיקרון של הלאומנות הבזויה. במקום לפעול בכוחות משותפים, פיצלנו את כוחותינו ובודדנו את עצמנו בקרב. אויבנו פעלו במשותף, ומשום כך הצליחו לנצח אותנו אחד-אחד ועשו אותנו לצחוק.

(מעובד על פי מ' הנדל [עורך], מקורות ללימוד ההיסטוריה הישראלית והכללית, כרך חמישי, הוצאת יהושע צ'צ'יק, תשי"ד, עמ' 28)

- הסבירו כיצד שני גורמים שערכו את המאבקים של התנועות הלאומיות באירופה באים לידי ביטוי בקטע מן המכתב.
- על פי מה שלמדתם, הסבירו שניים מן הגורמים שערכו את המאבק של התנועה הלאומית שפעלה באחת מן הארצות: יוון, פולין, איטליה, גרמניה.

(25 נקודות)

ב. הציגו שני גורמים שערכו את הפעילות של התנועה הציונית בראשית דרכה וגורם אחד שסייע לפעילות זו. בחרו במקור מספר הלימוד, והסבירו כיצד אחד מן הגורמים שהצגתם בא לידי ביטוי במקור זה.

(25 נקודות)

פרק שני – מלחמת העולם השנייה והשואה (50 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 4–6.

4. מטרת המשטר הנאצי ומימושו (1933–1945)

- א.** בנספח לשאלה זו שני מקורות (1–2) שעוסקים באולימפיאדה שנערכה בברלין, גרמניה, בשנת 1936.
- על פי מה שלמדתם, מה היו המטרות של התעמולה במשטר הנאצי? הסבירו איזו מטרה באה לידי ביטוי במקור 1.
 - מהי העמדה בנוגע לעריכת האולימפיאדה בברלין, שבאה לידי ביטוי במקור 2? הסבירו סיבה אחת להבדל בין עמדה זו ובין העמדה שבאה לידי ביטוי במקור 1. בתשובתכם התייחסו לאחד ממאפייני המקור האלה: סוג המקור, יוצר המקור, המקום שבו פורסם המקור.
- (25 נקודות)
- ב.**
- אילו מן העקרונות של האידאולוגיה הנאצית באים לידי ביטוי במדיניות "הסדר החדש" של הנאצים?
 - הסבירו כיצד קידמה מדיניות "הסדר החדש" את מימוש העקרונות האלה בשטחים שכבשה גרמניה במהלך מלחמת העולם השנייה. בססו את תשובתכם על מקור מספר הלימוד ועל שתי דוגמאות נוספות.
- (25 נקודות)

5. הגטאות – מהישרדות למרד

- א.** הסבירו כיצד פעלו הנאצים בגטאות לשלילת המאפיינים האנושיים (דה־הומניזציה) של היהודים. בחרו במקור מספר הלימוד והסבירו כיצד המאמץ של היהודים בגטאות לשמור על אנושיות בא לידי ביטוי במקור זה. (25 נקודות)
- ב.** לפניכם קטע מקור מאת יצחק (אנטק) צוקרמן, ממנהיגי מרד גטו ורשה, ובו הוא מתאר פגישה שהשתתפו בה אנשי ציבור שונים בגטו עם תחילת האקציות ביולי 1942.

הישיבה התקיימה בימים הראשונים של האקציה [גירוש מן הגטו], ואני זוכר מן הישיבה הזאת את קירשנבויס, סאק, שיפר, גיטרמן, גוז'יק וכן רינגלבלום וברמן. ... וכבר בתחילת הדיון הזה התברר שיש תהום [פער] בין הגישות... ראשית, התחילו להתייחס לשאלה מה ניתן לעשות. האם להתגונן? והצגת הבעיה בצורה זו מחייבת התייחסות. שיפר, למשל, סיפר כי יש לו מידע שמדובר עכשיו בהוצאת 80 אלף יהודים בלבד! הוא דיבר על אחריות היסטורית: נכון, אמר, אפשר שאנשים אלה יוצאו להורג, אבל האם מותר לסכן את חיי כל היהודים האחרים? שיפר ידע לדבר יפה. הוא אמר שיש בחיי היהודים תקופות של השלמה וגם תקופות של עמידה על הנפש [שמירה על החיים]. התקופה הזאת, לדעתו, היא לא תקופה של עמידה. אנו חלשים ואין לנו ברירה אלא לקבל את הדין. מה בעצם דרשתי באותה ישיבה? ראשית כול, ההתייחסות לעשייה. ומה הצעת? לא היה לי הרבה להציע. הצעתי שאלה שיושבים בישיבה הזאת וחבריהם, הפרנסים [ראשי הקהילה] של הציבור (היינו מסוגלים לכנס כמה מאות יהודים) יצאו להפגנה ברחובות הגטו עם הסיסמה: "טרבלינקה זה מוות"! אדרבה, שיופיעו הגרמנים ויהרגו אותנו. רציתי שהיהודים יראו את הדם ברחובות ורשה, לא בטרבלינקה. ... זה היה כיוון המחשבה שלי. אני הסברתי כך: לפנינו אין ברירות. העולם לא שומע, לא יודע; עזרה מפולנים אין; אם אין אנו מסוגלים להציל - לפחות שהיהודים ידעו! ...

למרבה הצער, לא נעשו אז הדברים שצריך היה לעשותם.

חזרתי מן הישיבה הזאת בהכרה שהעמקנו עוד יותר לשקוע אל התהום.

(י' צוקרמן, שבע השנים 1939–1946, הוצאת הקיבוץ המאוחד ובית לוחמי הגטאות, 1990, עמ' 167–168)

- במה עסק הדיון המתואר בקטע המקור? כיצד נימק כל צד בדיון את עמדתו?
 - על פי מה שלמדתם, הסבירו את הנסיבות (התנאים) שהובילו להחלטה לצאת למרד בגטו ורשה באפריל 1943.
- (25 נקודות)

6. **גרמניה הנאצית והמדינות הכבושות**

א. ההיסטוריון, הסופר והפילוסוף האיטלקי אומברטו אקו טוען בספרו "הפשיזם הנצחי" כי למשטרים טוטליטריים-פשיסטיים (ובהם המשטר הנאצי) יש מאפיינים דומים. לפניכם כמה מן המאפיינים האלה:

- אי-הסכמה (עם המשטר) פירושה בגידה.
 - ניצול והחמרה (הגברה) של הפחד הטבעי מן השונה.
 - האויב חזק מדי וחלש מדי בעת ובעונה אחת.
 - החיים הם מלחמה קבועה, חייב להתרחש קרב סופי שאחריו תשלוט התנועה (המפלגה) בעולם.
 - לאזרחים יחידים אין זכויות, המנהיג מתיימר להיות הפרשן שלהם.
 - בחרו בשניים מן המאפיינים האלה, והסבירו איזה עיקרון באידאולוגיה הנאצית בא לידי ביטוי בכל אחד מהם.
 - הציגו שתי פעולות שנקט המשטר הנאצי בשנים **1933–1945** כדי לממש אחד מן העקרונות שכתבתם עליהם.
- (25 נקודות)

ב. לפניכם קטע מקור מאת חוקרת השואה לני יחיל, ובו היא עוסקת ביחס של האוכלוסייה כלפי היהודים בארצות הכיבוש הנאצי.

יחסי היהודים עם העם המארח [האוכלוסייה המקומית] היו בדרך כלל תוצאת התפתחויות של מאות בשנים - לחיוב ולשלילה... גם מצבו הפנימי של העם המארח, כלכלתו, מבנהו החברתי, מורשתו הרוחנית, יחסי החוץ שלו בכלל ולגרמניה הנאצית בפרט - כל אלה היו פרי של התפתחויות היסטוריות שנתנו את תוצאותיהן בשעת המשבר.

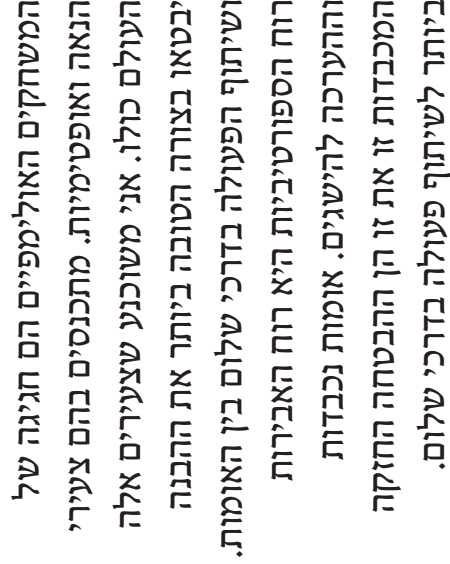
אין צורך לומר כי כל ארץ הייתה תלויה במצבה הגאוגרפי ובתנאיה הטבעיים... תנאים אלה והאינטרסים המיוחדים שהיו לגרמנים בכל מקום ומקום... בנישול האוכלוסייה המקומית, בניצולה, בידידותה - כל אלה קבעו את צורת השלטון הגרמני במקום, את מטרותיו ואת דרכיו. ולאחרונה - מצב המלחמה, ידו של מי הייתה, או נדמה היה שהייתה, על העליונה [הצד המנצח בשלב זה] - כל זה עלול היה להחיש או להאט את תהליך ההשמדה ועוד יותר לקבוע את התנהגות האוכלוסייה המקומית.

(ל' יחיל, "העמידה היהודית - אספקלריא לקיום היהודי", בתוך: **בימי שואה ופקודה**, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, יח' 11, עמ' 6)

- הציגו שלושה מן התנאים ו/או הגורמים שהשפיעו, לטענת החוקרת, על היחס של האוכלוסייה המקומית כלפי היהודים בארצות הכיבוש הנאצי.
 - על פי **מה שלמדתם**, הסבירו את ההשפעה של אחד מן התנאים ו/או הגורמים שהצגתם על אחד מדפוסי ההתייחסות של האוכלוסייה המקומית: עזרה והצלה, עמידה מן הצד, שיתוף פעולה.
- (25 נקודות)

בהצלחה!

מקור 1 – מדברי שר הפנים של גרמניה, "ד"ר פריק, בטקס פתיחת האולימפיאדה בברלין.

המשחקים האולימפיים ה-11, ברלין, 1936, דיווח רשמי (The XIth Olympic games Berlin, 1936, official report,

(poster published by British Non-Sectarian Anti-Nazi Council in 1935, by **Wikimedia Commons**)